

**Гакалець Тетяна Михайлівна,
Кондратюк Ірина Ігорівна,
Кучер Тетяна Олександрівна,
Орел Лілія Олександрівна**

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

САМОСТІЙНА РОБОТА УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Вимоги сучасного суспільства до загальноосвітньої школи з однієї сторони, і інтереси особистості, що розвивається, з іншої, викликають необхідність нового підходу до організації навчально-виховного процесу школи. Особливу актуальність набуває зараз проблема формування самостійності мислення учнів, спроможності отримувати, аналізувати інформацію і приймати адекватні рішення, використовувати в практичній діяльності нові інформаційні технології. У зв'язку з цим особлива роль відводиться і шкільному курсу математики.

Досягнення потрібного суспільству рівня освіченості та розвитку особистості неможливо без систематичної самостійної праці, готовність до якої закладається в шкільному віці. У зв'язку з цим у концепції шкільної освіти велика увага приділяється самостійній навчальній діяльності учнів у процесі навчання.

Самостійна робота як форма організації навчального процесу з математики постійно в центрі уваги дидактів і психологів. Доведено, що самостійна робота відіграє велику роль у формуванні і розвитку навчальних умінь, вихованні волі, пізнавального інтересу, навичок колективної праці. В ній виявляється індивідуальність кожного учня, формується їх інтелект і характер. Усе це сприяє засвоєнню глибоких і міцних знань. Тому, проблема самостійної роботи учнів як форма організації навчального процесу з математики на сьогодні є актуальною.

Цією проблемою займалися багато науковців, серед яких М. В. Бондарчук, М. І. Пашник, О. В. Панішина, А. Г. Рівіна, І. Нагорняк, Л. О. Кобзева.

Метою цієї статті є висвітлити значення самостійної роботи учнів та узагальнити форми самостійних робіт, що використовуються в сучасній початковій школі в процесі вивчення математики.

Навчатись можна не тільки зі слів учителя, не тільки під час колективного розв'язування задач і вправ, а й самостійно. В умовах звичайної загальноосвітньої школи корисно час від часу пропонувати учням різні форми самостійної роботи: самостійне вивчення теорії за підручником, і самостійне розв'язування задач, виконання різних завдань: тестів, математичних диктантів, лабораторних робіт, практикумів, розгадування вікторин, участь в КВК, математичних олімпіадах, конкурсах, турнірах, круглих столах, дискусіях, проектах.

Однією з форм самостійної роботи учнів з математики в класі є *самостійне вивчення теорії за підручником*.

Пропонувати учням самостійно опрацьовувати за підручником теоретичний матеріал треба хоча б три-чотири рази за семестр (залежно від того, як вони вміють працювати з книгою). Основна мета таких завдань — навчити учнів читати математичний текст, інакше кажучи, навчити їх учитися.

Самостійну роботу обов'язково треба перевіряти. Бажано наголосити учням на те, що відповідати можна не завжди у такій самій послідовності, як у підручнику. Коли учень змінює послідовність, змінює приклади,— це навіть краще, ніж він розповідатиме точно за підручником.

Самостійне розв'язування задач у школі можна організовувати по-різному. Для самостійних робіт зручніше відводити тільки частини уроків — 15-20 хв. Учитель на уроці може пояснити матеріал, дати завдання, розв'язати кілька прикладів колективно, а потім запропонувати кілька вправ до кінця уроку розв'язати самостійно. Такі роботи можна оцінювати.

Лабораторні роботи дають, можливість учням більш повно і свідомо з'ясувати математичні залежності між величинами, знаходити певні закономірності, удосконалити навички вимірювань і обчислень, роботи з таблицями, графіками, діаграмами тощо.

Математичний диктант – одна з ефективних форм організації самостійної роботи учнів. Це короткочасні письмові контрольні роботи, під час яких учні, сприймаючи завдання на слух (повністю чи частково), виконують його письмово або записують лише результат.

Математичні диктанти бувають навчаючі і контролюючі.

Систематичне використання математичних диктантів дає надійну інформацію про рівень засвоєння нового матеріалу, підвищує математичну культуру учнів, сприяє розвитку їх математичного мовлення.

Тести призначаються для організації самостійної роботи учнів, спрямованої на повторення та систематизацію курсу математики і підготовку до навчання у відповідних класах. Тести можуть використовуватися для моніторингового дослідження рівня математичної

підготовки учнів, а також для вивчення їхнього математичного розвитку. Тестування на початку і наприкінці навчального року є ефективним засобом контролю за динамікою стану математичної підготовки колективу в цілому і кожного учня зокрема. Ефективна організація самостійної роботи учня – одна з головних умов досягнення учнем успіхів у навчанні.

Контрольні роботи проводяться для виявлення рівня знань учнів у письмовій формі, які учні самостійно виконують цілий урок.

На контрольних роботах учням пропонують розв'язувати задачі, приклади тощо. Контрольні роботи дають у кількох варіантах, або пропонують індивідуальні контрольні роботи. Крім обов'язкових завдань, доцільно включати у контрольну роботу і додаткові, щоб стимулювати розвиток пізнавального інтересу у сильних учнів.

З метою здійснення диференційованого підходу при організації самостійної роботи використовують різнорівневі завдання на картках трьох кольорів (кожен колір відповідає рівню складності завдання: жовтий – високий рівень; зелений – достатній рівень; червоний – середній рівень; фіолетовий – низький рівень).

Домашня робота – важливий вид самостійної роботи з математики. У домашній (самостійній) роботі учень має навчитись виконувати всі операції, які він спочатку виконував під керівництвом учителя, а тепер має повторити їх стосовно себе (ставити мету, планувати, контролювати, оцінювати).

Виконання домашніх завдань сприяє закріпленню і поглибленню поданого на уроці нового матеріалу, допомагає виробити навички, дисциплінує учнів, привчає їх працювати систематично і самостійно, функція домашньої роботи – навчити дітей вчитися.

Учитель повинен стежити за тим, чи справді самостійно учні виконують домашні завдання. Самостійності виконання домашніх завдань сприяють індивідуальні картки «*Моє завдання*» (завдання вчителя для кожного учня на вдосконалення навичок виконання проблемних завдань, які виникають під час вивчення нового матеріалу).

Індивідуальна самостійна робота найчастіше дає позитивні результати, коли учні, знаючи загальні положення, закономірності, можуть застосувати їх до окремих випадків, розв'язати доступні завдання. Однак такі роботи можна організувати не стільки в процесі сприймання нових знань, скільки під час повторення добре усвідомленого матеріалу.

Працюючи самостійно, учні, як правило, глибше вдумуються в зміст опрацьованого матеріалу, краще зосереджують свою увагу, ніж це звичайно буває при поясненнях учителя або розповідях учнів. Тому знання, уміння і навички, набуті учнями в результаті добре організованої самостійної роботи, бувають міцнішими і ґрунтовнішими. Крім того, у

процесі самостійної роботи в учнів виховується наполегливість, увага, витримка та інші необхідні якості.

Групові форми самостійної роботи сприяють формуванню навичок роботи в колективі, виховують товариськість, взаємодопомогу. Групові роботи не можуть проводитися часто під час вивчення нового матеріалу. Їх можна організувати тоді, коли навчальний матеріал не містить складних теоретичних понять, не вимагає показу демонстраційних дослідів тощо. В умовах спільного повторення ліквідується можливість прогалин у засвоєнні, учні надають один одному допомогу, пояснюють помилки, неточності, спільно обговорюють висновки.

На нашу думку, різні форми самостійної роботи на уроках дають змогу кожному учневі відчувати себе активними в навчальному процесі, розвивають мислення, формують вміння вислуховувати інших і поважати їхню думку. Під час такої роботи фактично всі учні залучені до процесу пізнання. Кожен має можливість обмінятися знаннями, ідеями, способами діяльності. При цьому самостійна робота відбувається в атмосфері доброзичливості та взаємодопомоги.

Ми вважаємо, що мислення учнів активізується, якщо в них виникло бажання зрозуміти новий матеріал, тобто з'явилася зацікавленість, внаслідок чого вони стають співучасниками навчального процесу. Тому варто добирати різні форми самостійної роботи, які зможуть викликати захоплення, а як наслідок – інтерес до вивчення математики.

Будь-яка діяльність дитини буде успішною тоді, коли вона здійснюється без примусу й дарує радість відчутти себе переможцем, творцем. Потрібно, щоб учні вже від самого початку усвідомлювали мету й прагнули досягнути її.

Список використаної літератури

1. Богданович М.В., Козак М.В., Король Я.А. Методика викладання математики в початкових класах. – Тернопіль: Навчальна книга—Богдан, 2006. - 336 с.
2. Буряк В. Самостійна робота як вид навчальної діяльності школяра // Рідна школа. - 2001. - № 9. - С. 49 - 51.
3. Демченко О. Реалізація основних підходів, методів та форм організації самостійної роботи у сучасній педагогічній практиці// Рідна школа. - 2006. - № 7. - С. 19 - 22.
4. Лобанчук О. Різномірні самостійні роботи // Початкова освіта. – 2011. - №40. – С. 6-16.